

PRĀVESTS VITĀLIJS TREIBŠO

(1872. g. 22. VII — 1944. g. 21. II)

Sogad paiet 50 gadi, kopš 1944. gada 21. februāri mūžības sliekšni pārkāpa prāvests Vitālijs Treibšo.

Viens no ražīgākajiem viņa dzīves periodiem saistās ar Līvānu draudzi, kur dedzīgais priesteris kalpo no 1902.—1918. gadam.

1861. gadā celtā Līvānu katoļu baznīca bija pietiekami liela. Taču sakarā ar straujo rūpniecības attīstību (tātad arī iedzīvotāju pieaugumu) 1903. gadā prāvesta V. Treibšo vadībā uzcēla vēl divas nelielas piebūves, veica dievnama ārējo apmešanu, uzcēla jaunu plebaniju un kapitāli atjaunoja citas ēkas, gaudīgi iekārtoja baznīcas interjeru.

Pāvesta Leona XIII (1878—1903) enciklikas «Rerum novarum» sekas bija sekojošas: Krievijā pēc 1905. gada revolūcijas katoļu garīdznieki varēja brīvāk strādāt baznīcā un ārpus tās — veikt tautas kultūras veicināšanas darbu. Arī V. Treibšo, izmantojot šādu izdevību, pielika daudz pūļu, lai nelielajā Līvānu miestā (pilsētas tiesības piešķirtas tikai 1926. gadā!) tautai nesu gara gaismu.

1912. gadā prāvests nodibināja krāj-aizdevu savienību «Pašpalīdzība», kas bija pieejama visiem — miestā un laukos. «Pašpalīdzības» kase darbojās tirgus dienās. Tur strādāja pr. V. Treibšo (priekšsēdētājs) un divi valdes locekļi.

Uzcēla arī pirmo kooperatīvo veikalu (tagad Līvānu universālveikals). Līvānu pagasta magazīnas klēti pārbūvēja un otrajā stāvā 1912. g. beigās atklāja pirmo kinoteātri Līvānos.

Vakaros notika kino izrādes, bet zāle pēc vajadzības kalpoja arī koncertiem un teātru izrādēm. Dienas laikā — kursiem, sanāksmēm, referātiem utt. Mīnētās telpas gan bija patālu no baznīcas, bet tas bija saistīts ar dabūtā apbūves gabala atrašanās vietu.

Daudzās dedzīgā prāvesta ieceres bez zēlastības izpostīja Pirmais pasaules karš. Tas sākās 1914. gada 1. augustā.

1915. gada pirmajos mēnešos sākās vispārējā mobilizācija, un Līvānu miestā jaunkareivju pulki, dziedādami patriotiskas dziesmas, maršēja pa nekoptajām miesta ielām.

Steidzīgi evakuēja daudz Līvānu fabriku (stikla, korķu, ķieģeļu, celulozes u.c.) inventāru. Uz Krieviju aizceļoja arī trīs Līvānu baznīcas skaistie zvani, kuri vairs neatgriezās.

1915. gada vasarā pie Vandānu un Menķu pārceltuvēm, pārcēlušās pāri Daugavai, cauri Līvāniem plūda lielas Kurzemes un Zemgales bēgļu straumes. 1915. g. 13. augustā pa pontonu tiltu pār Daugavu pie Līvāniem sāka atkāpties cariskās Krievijas karaspēks.

15. augusta rītā viņu armijas daļās izplatījās baumas, ka vācieši esot tikai 10 km no Līvāniem. Sakarā ar to karaspēkā un bēgļos izcēlās panika. Augstākie virsnieki, neņemot vērā, ka uz pontonu tilta ir daudz artilērijas, kājnieku un bēgļu, pēkšņi lika tiltu uzspridzināt. Bojā gāja daudz karavīru un bēgļu ģimeņu. Daugavas kreisajā krastā palikušās kavalērijas daļas mēģināja ūdens šķērslī pārvarēt peldus, bet tas izdevās tikai nedaudziem. Iz-

rādījās, ka baumām nav pamata, jo vācieši tajā dienā atradās ap 80 km no Daugavas un pie tās pienāca tikai nākamajā dienā.

Fronte pie Daugavas apstājās, un Livāni divarpus gadus (līdz 1918. gada februārim) atradās kauju joslā — Daugavas kreisajā krastā stāvēja vācu armija, bet labajā krastā krievu armija. Visa Livānu mēsta garumā gar Daugavu bija izraktas un ar uguns punktiem nocietinātas līnijas. Vācieši nepārtraukti apšaudīja Livānus un nodarīja tiem lielus postījumus. No 419 dzīvojamām mājām 153 tika pilnīgi sagrautas, smagi cieta arī krāšņais dievnams.

Frontei tuvojoties, prāvests V. Treibšo nolēma savu draudzi neatstāt un palikt pie tās smago pārbaudījumu laikā. 1915. gada septembra beigās viņš pārcēlās uz 18 km attālo Neicinieku sādžu. Neicinieki tolaik atradās tālu no lielceļiem, kur pārvietojās karaspēks.

Septembra beigās, kad krievu lielgabali šāva pāri Daugavai, Livāni bija pārpildīti bēgļiem, karavīriem, lopiņiem. Bet, kad krievi atkāpdamies sāka dedzināt Daugavas kreisā krasta apdzīvotās vietas, palika iespāids, ka viss plaši pārskatāmais Daugavas kreisais krasts ir uguns liesmu jūra. Prāvests nolēma doties prom. Pievakarē, dziļu skumju pārņemts, prāvests V. Treibšo ar saviem piederīgajiem devās ceļā uz Neiciniekiem pa Maskavas (Rīgas) ielu, kas bija līdz pēdējai iespējai pieblīveta ar bēgļiem.

Aiz Rīgas — Orlas dzelzceļa stacijas, neliela mežiņa malā (kā stāsta to notikumu aculiecinieks) bijis liels laukums. Tumsā tur pie pajūgiem mīrdēja it kā mazas zvaigzītes, bēgļu veltiem piesietie, aizdegtie lukturi.

Pēc vairāku stundu nogurdinoša brauciena prāvests ar saviem pavadiņiem laimīgi sasniedza Neiciniekus, kur apmetās pie Aloiza Mundura. Šeit paredzētajā telpā ierīkoja pagaidu altāri, un mājas jumta nostiprināja krustu, bet uz stabiem, ēkas ārpusē, ierīkoja no netālajiem Augšmuktu kapiem atnesto ap 1 pudu (16 kg) smago zvānu. Katru dienu pirms Svētās Mises šis zvans aicināja apkārtnes ticīgos uz dievkalpojumu. Pēc kāda laika no dēļiem mājai piebūvēja šķūni. Šajā jaun-

izveidotajā Neicinieku baznīcā varēja ietilpt līdz 500 dievlūdzejū.

Prāvests dzīvoja pie Antona Neicinieka. Neiciniekos bija kādas 10 jaunas meitas ar labu balsi. Prāvesta vikārs Jāzeps Kazlāss, kas tikai 1913. g. tika ordinēts par priesteri, bija ar izkoptu balsi un muzikāls. Viņš apmācīja vietējās dziedātajās dziedāt latgaliski un arī latviski. Tās dziedāja baznīcā ne tikai svētdienās un svētku dienās, bet arī darbdiēnās.

Sakārtojās jauno baznīcu, prāvests Vitālijs Treibšo aizsūtīja savu palīgu J. Kazlasu uz Livānu draudzes otru nostūri — Gavartini Lāču sādžā pie Lipnieka un tur, Lāčos, ierīkoja baznīcu pēc Neicinieku baznīcas parauga. Tādējādi lielās Livānu katoļu draudzes divās attālākajās vietās bija baznīcas gan draudzes locekļiem, gan apkārtnējo draudžu ticīgajiem. Pie Neiciniekiem bija laipas pāri Dubnai.

Krievu karavīri uz Neicinieku baznīcu negāja pat ziņkārības dēļ, taču pret vietējiem ticīgajiem izturējās ar pienācīgu cieņu un netraucēja cilvēkiem vakaros pulcēties pie draudzes krusta un dziedāt garīgas dziesmas.

Kādā darbdiēnas rītā no attālākas piefrontes vietas uz zirgim bija atjāvuši kādi pieci poļu tautības virsnieki un kāds simts kareivju. Visi piegāja pie Lieldienu bikts un dievgalda.

Celsmīgs piemērs! Prāvests V. Treibšo visus uzrunāja poliski. Dažas svētdienas uz dievkalpojumu ieradās augsta ranga poļu izcelsmes virsnieks Pilsudskis.

Taču dedzīgais Neicinieku prāvests neapmierinājās ar ticīgo garīgo aprūpi. Baznīcas kanceleja varēja saņemt metrikas. Pagasta stārsina (vecākais) Kārkle katru mēnesi ieradās Neiciniekos ar naudas žūksni un izdalīja valsts palbstus karā iesauktos kareivju ģimenēm. Bez tam Neiciniekos darbojās Bēgļu aprūpes biedrība, V. Treibšo bija tās godabiedrs, bet J. Kazlāss — sekretārs. Viņa palīgs Dimants savāca dokumentus, kurus parakstīja prāvests un pārējie locekļi. Dokumentus sūtīja uz Daugavpili, bet naudu dalīja pagasts.

Bēgļu apgādāšanas centrālkomiteja pastāvēja Pēterpili no 1915. g. augusta līdz 1918. g. janvārim. Tās priekšsēdē-

tājs bija Vilis Olavs (1867—1917), bet pēc viņa nāves Jānis Čakste (1859—1927), vēlākais pirmais Latvijas Valsts prezidents. Centrālkomitejā darbojās Fr. Kemps, J. Rāncāns, V. Seile un citi latgalieši.

Arī V. Treibšo nosūtīja V. Olavam lūgumu piešķirt vairāk līdzekļu bēgļu atbalstam, jo bija liels cilvēku pieplūdums no Zemgales un Kurzemes.

Bēgļu apgādāšanas centrālkomiteja piešķīra lielāku naudas summu bēgļu apgādei Neiciniekos.

Baltijas un Latgales latviešu apvienošanās un latviešu Pagaidu nacionālās padomes dibināšanas ideja izveidojās centrālkomitejā, un tāpēc to var saukt par pirmo latviešu parlamentu. Te jāmeklē pirmsākumi mūsdienās tik bieži skandinātajai devīzei: «Vienoti Latvijai!», jo bēdas cilvēkus vieno.

Lūk, arī šajā darbā prāvests V. Treibšo, aprūpējams Neiciniekos bēgļus no visas Latvijas, ir pielicis savu roku.

1917. g. prāvests V. Treibšo saslima ar plaušu karsoni, pēc tam pleiritu. Bija jādomā par slimnīcu, kur operācija noritēja sekmīgi. Pēc atgriešanās prāvests bija stipri savārdzis un Sv. Misi kādu mēnesi celebrēja kancelejā.

1918. gadā viņš atgriezās Livānos.

Prāvesta vadībā vispirms uzcēla ērgelnieka māju. Pie sagrautās baznīcas torņa ierīkoja kapelu no Neicinieku un Lāču baznīcu piebūves dēļiem. Uzcēla piebūvi, kur varēja sapulcēties ap 600 dievlūdzejū.

Ilgie kara gadi bija pamatīgi iedragājuši V. Treibšo veselību. Radās nodoms atstāt Livānos un pārcēlies uz kādu mazāku draudzi. Toreizējais ģenerālvikārs A. Springovičs nolēma sūtīt viņu uz Kalupi. Un tā 1918. gadā pēc Visu svēto dienas (1. novembra) Vitālijs Treibšo atstāja Livānus, kur bija pavadīt tik daudz priecīgu un skumju pilni brīži un pārcēlās uz Kalupi, kur mira 1944. gada 21. februārī. Livānieši ir pateicīgi savam bijušajam dvēseļu ganam par to, ka Pirmā pasaules kara briesmās viņš palika pie savas draudzes, materiāli un garīgi to stiprinādam, uzticīgi kalpodams Dievam.

Mūžīgu mieru god viņam, Kungs!

A. BUDZE, Tilžas prāvests

ARHIBĪSKAPA VIZĪTE

TILŽA

14. decembrī pēc Latgaliešu biedrību savienības valdes priekšsēdētāja P. Keiša kunga iniciatīvas Balvu raj. Tilžas vidusskolu apciemoja Romas katoļu arhibīskaps metropolīts Jānis Pujats.

Vizītes mērķis bija tikties ar abu Tilžas skolu skolēniem, darbiniekiem, vecākiem, runāt par aktuālām morāles, reliģijas un citām vispārcilvēciskām tēmām.

Augsto viesi pavadīja Latgales biedrību savienības valdes priekšsēdētājs Keiša kungs ar kundzi un Tilžas draudzes prāvests A. Budže.

Jāatzīmē, ka arhibīskapa gaidīšana izvērtās par priecīga satraukuma laiku skolā, kurā bija jūtams morālais pacēlums un atbildības sajūta, kas pavadīja visus, kuri organizēja šo tikšanos.

Bija pēcpusdiens, kad arhibīskaps ieradās skolā. Viņu sagaidīja abu skolu direktori, prāvests Budže, skolēnu goda sardze un dziedātāji, kuri ar sālsmaizi un dziesmu sveica gaidīto ciemiņu.

Tā kā bija Adventa laiks, tad arhibīskaps savu uzstāšanās sāka ar leģendu par ķēniņieni Savu, kura pēc ciemošanās pie Zālamana atceļā tukšnesi iestādījusi palmu, kurai bija jāaug tik ilgi, kamēr pasaulē radīsies kāds gudrāks par Zālamānu. Un notika tā, ka Svētā ģimene, lai izvairītos no Hēroda dusmām, bēga uz Ēģipti. Ceļš veda garām ķēniņienes stādītajai palmam. Mazais Bērns apstājās un noglāstīja tūkstošgadīgās palmas stumbru un koks juta, ka Bērnam ir vara pār viņu. Palma nolieca zarus, lai Bērns varētu aizsniegt augļus.

Kad nākošie ceļotāji gāja palmam garām, tie redzēja, ka varenais koks ir nokaltis un tā ir zīme, ka pasaulē radies gudrāks virs par Zālamānu, kurš vēl šodien tur savās rokās cilvēkus un visu pasauli.

Tālāk arhibīskapa uzstāšanās izvērtās kā diskusija ar auditoriju par katra cilvēka dzīvē aktuāliem un nepieciešamiem jautājumiem.

Arī pie pusdienu galda kopā ar abu skolu skolotājiem un viesiem turpi-

jās saruna par garīgās un laicīgās dzīves problēmām. Uzzinājām daudz jauna. Nemanot aizritēja vairākas stundas. Pēc tikšanās J. Pujats apmeklēja draudzes baznīcu un iesvētīja skolu kapelas.

Bija aizvadīta bagāta diena, katrs gan liels, gan mazs pēc sastapšanās ar tik augsta ranga amatpersonu un tajā pašā laikā ar sirsnīgu, iejūtīgu un labestīgu personību aizgāja mājās ar ciešāku pārliedību, ka tikai pats cilvēks noteic savas dzīves mērķi un ir par to atbildīgs.

Dievs katram dod brīvu izvēli. Ja tā būs pareiza, tad, tāpat kā daudzu Rīgas ielu galā ir redzami baznīcas torņi, arī cilvēku dzīves nogalē sagaidīs Dievs. Ja ceļa izvēle būs nepareiza, tad... tāpēc jāsaprot, ka ceļa virziens ir ļoti būtisks un kardināls.

Bez tam tika apspriests jautājums, kurš Tilžas sabiedrībā vienmēr ir bijis aktuāls — par vidusskolas pastāvēšanu ciemā. Arī arhibīskaps atzina, ka tāda veida mācību iestādei, ņemot vērā visus apstākļus, šeit ir jābūt.

Aizbraucot augstais viesis izteica gatavību atkal apciemot Tilžu vai jebkuru citu vietu, lai tiktos ar cilvēkiem un palīdzētu risināt viņu problēmas.

Par pavadīto laiku Tilžā arhibīskaps atstāja ierakstu skolas viesu grāmatā. Lūk, daži teikumi no ierakstītā: «Tie bija skaisti un sirsnīgi brīži, pavadīti derīgās pārrunās par reliģiskiem jautājumiem. Lai Dievs dod, ka šī paauzde, kas arī skolas reliģiski audzināta, veidošu Latgales jauno seju.»

R. ČEKSE, Tilžā

Ne mazums pūļu Latgales kultūras centra radīšanā un tā darbības kvalitatīvā izaugsmē ir veltījis un arī šodien to dara izdevniecības vadītājs Jānis Elksnis.

Savas pastāvēšanas trijos gados izdevniecība laidusi klajā ap pussimts grāmatu gan latviešu literārajā valodā, gan latgaliski, krieviski un sagatavošanā ir L. Latkovska (sen.) reliģiskās esejas angļu valodā. Nupat nākusi klajā Kornēlijas Springovičas grāmata «Aglonas ziedinš».

Aizvadītais gads izdevniecībai bija ne tikai darba pacēluma laiks, bet arī tās vadītāja J. Elkšņa jubilejas gads.